

A nem-indexelt eponimikus hivatkozottság

VI. Az eponimikus kifejezések szakirodalmi hivatkozottságának formái: Néhány megjegyzés Válas György tanulmányához

Válas György legutóbbi tanulmányában (TMT, 38.köt. 11. sz. 1991. p. 461–469.) Száva-Kováts Endrének a nem-indexelt eponimikus hivatkozottságot kutató vizsgálatának és közleménysorozatának részleges kritikájaként felhívta a figyelmet arra, hogy a számítógépes szakirodalmi adatbázisokban a közlemények deskriptorai között eponimikus kifejezések is találhatóak. Ezeket az eponimikus deskriptorokat ő eponimikus hivatkozottságoknak tekintette, és munkája konklúziójaként javasolta, hogy a jövőben a hivatkozottsági indexek adatai legyenek kiegészítve ezekkel az adatbázisokbeli eponimikus deskriptor-adatokkal, mert szerinte így reális hivatkozottsági mutatószámokhoz lehet jutni.

Száva-Kováts Endre ebben a tanulmányában igazolja, hogy Válas György kritikája nem helytálló és javaslata hibás. Feltárja az eponimikus kifejezések hivatkozottságának a szakirodalomban ma ténylegesen jelen lévő formáit, és konkrét példákkal bemutatja szakirodalmi hivatkozottságuk valóságos forma-típusait. Kimutatja, hogy ezeknek a valóságos, a szakirodalomban ténylegesen létező hivatkozottsági forma-típusoknak a túlnyomó többségében a Válas-féle javaslat követése módszertani hibához: számbavételi duplázódáshoz vezet. A számítógépes adatbázisok eponimikus deskriptorai nem szakirodalmi hivatkozottságok, és a Válas-féle javaslat mint módszer alkalmazása elméletileg és gyakorlatilag tévút. A javasolt módszer alkalmazása nem orvosolná a hivatkozottsági indexek adatain alapuló és azokra korlátozódó 'tudomány-mérési' hivatkozottsági vizsgálatok eredményeinek irreális voltát, csupán egy másik irányban és elméletileg sem egyértelmű módon torzítaná el ezeknek az eredményeknek jelenlegi, korlátozandó érvényességű, de elméletileg egyértelmű értelmét.

Minden tudományos kutató – bevallottan vagy bevallatlanul – reméli, hogy munkája eredményeivel hozzájárul tudományága fejlődéséhez; és mint ennek előfeltételét kívánja, hogy az eredmény publikációjának hatása legyen a kutatók körében.

Minden reflexió a kutatómunka publikált eredményére örvendetes ezért, és természetesen különöröm, ha a reflexió pozitív. A legnagyobb öröm azonban az, ha a kutató publikált új eredménye újabb munkát indít meg az általa mutatott új kutatási irányban.

Válas György tanulmányának [1] kézhezvétele ezt a legnagyobb örömet szerezte e sorok írójának.

A tanulmány elolvasása azonban lelohasztotta ezt az örömet. Hiába olvastam ugyanis az elején a szerző által az "alapkérdésben" kinyilvánított és önmagában véve számomra örvendetes "egyértelműséget", ez nem volt képes feledtetni az egész tanulmányban megmutatkozó, véletlen botlásoknak a legnagyobb jóindulattal sem minősíthető eszmei tévedéseket, szakmai és logikai balfogásokat.

Ezek a tévedések és balfogások nem jelentéktelen intellektuális botlások, hanem egyrészt az egész tanulmány és a vizsgálat mélyén rejlő alapvető mentális hiba következményei, másrészt azonban

attól eszmeileg függetlenül keletkezett, de ezeket a következményeket súlyosbító fogalmi-fogalmazási pongyolaságok. A tévedések, balfogások és pongyolaságok együttesen alkalmasak és képesek arra, hogy nem csak a folyóirat kevésbé vagy kevésbé elméleti érdeklődésű olvasóiban támasztva eszmei zavart, csökkentést mind a magam, mind V.G.Y. munkájának hitelét, rontsák a két munka vizsgálati adatokkal igencsak bőségesen alátámasztott kutatási eredményeinek befogadási esélyét.

Közös érdekünknek tartom ezért, hogy a következőkben V.G.Y. tanulmányához a legfontosabb pontokra szorítkozva néhány korrigáló és tisztázó megjegyzést fűzzek. Ezen túlmenően azonban – lényegi válaszként és döntő ellenbizonyítékként – fel kellett tárnom és be kell itt mutatnom az eponimikus kifejezések szakirodalmi hivatkozottságának tényleges formáit, valóságos forma-típusait és azok indexelt-ségét, illetve V.G.Y. módszere szerinti "indexeltségét". Ez az új ismeretközlés indokolja ennek a cikknek a főcímét, és kapcsolja ezt a cikket az itt szóban forgó közleménysorozatához, annak teljes értékű tagjaként.

V.G.Y. általam itt idézett szövegeinek forráshelyét közleménye vonatkozó oldalszámának megadásával,

a magam idézett, illetve vonatkozó szövegeinek a leelőhelyét a szóban forgó közleménysorozatomban legutóbbi, ötödik tagjában alkalmazott és ott ismertetett (V : 100) módszerrel jelölöm. A kiemelések tőlem származnak.

V.GY. *tanulmányának* eszmei hibái jórészt hibás-deviáns fogalomalkotásaiban mutatkoznak, illetve azokon alapulva okozzák frappáns, de hibás ötletre épülő *vizsgálata* koncepciójának és konklúziójának tényleges fiaskóját. Súlyosbítja a helyzetet, hogy V.GY. láthatóan igen fontosnak tartja annak elhittetését, hogy saját maga alkotta alapfogalmai *azonosak* – vagyis azonos *értelműek* – SZ-K.E. (és az egész eddigi vonatkozó szakirodalom) azonos *megnevezésű* alapfogalmaival.

Korrigáló és tisztázó kritikai megjegyzésemért jórészt a V.GY. alkotta alapfogalmakhoz, leginkább pedig az *indexeltség* és a *hivatkozottság* fogalmaihoz fogom fűzni. Ezek elemzése azonban elvezet a számítógépes vizsgálat *koncepciójának* és *konklúziójának* hibás voltához is, amit az eponimikus hivatkozottság szakirodalombeli tényleges típusainak *konkrét példa-eseteivel* fogok igazolni és illusztrálni.

(A) Indexeltség (SZ-K.E.) és "indexeltség" (V.GY.)

V.GY. úgy véli, és az olvasót is meg kívánja győzni arról, hogy saját tanulmányának-vizsgálatának és SZ-K.E. tanulmánysorozatának ez az egyik alapfogalma azonos értelmű. V.GY. írja tanulmánya bevezető soraiban:

"Az indexeltség fogalmának meghatározásában nem szeretnék eltérni attól, ahogy ezt a fogalmat Sz.-K.E. használja. Ezért egy idézetből indulnék ki: »Ezek az eponimikus hivatkozások nem-indexeltek: nem jelennek meg a *hivatkozottsági* indexekben.« Indexeltek *tehát* azt a hivatkozást tekinthetjük, amely megtalálható a *különböző* (nyomatott vagy számítógépes) indexekben." (461 – 462)

Az olvasó láthatja, hogy V.GY. sajnos *mégis eltért* "attól, ahogy ezt a fogalmat Sz.-K.E. használja". Nem elég ugyanis *"kiindulni"* egy szerző idézett szövegéből; az azonos értelmű fogalom-meghatározáshoz az is szükséges, hogy a második szerző a "kiindulást" követő *saját* következtetésében és a következtetés során alkotott *saját* fogalmában *se térjen el* az általa idézett szöveg értelmétől.

A jelen esetben azonban az *eltérés eklatáns módon megtörtént*. SZ-K.E. ugyanis nemcsak itt, a V.GY. által idézett mondatában, hanem a nem-indexelt eponimikus hivatkozottsággal foglalkozó egész közleménysorozatában következetesen, és a sorozat első közleményében potosan meghatározva, a hivatkozások *indexeltsége* alatt *kizárólagosan* a formális szakirodalmi hivatkozásokat számba vevő *hivatkozottsági* indexekben való regisztráltság

tényét érti – és valóban az akribiát elérő módon még fel is sorolja ezeket a hivatkozottsági indexeket: 'SCI, SSCI, AHCI' (I : 523). – *Nem-indexelt* eponimikus hivatkozottság alatt, ennek megfelelően, olyan tényleges, de nem a forrás-közlemény apparátusában elkülönítve felsorolt formális, hanem a közlemény szövegében elrejtetten meghúzódo, csak eponimikus formában történt hivatkozottságot ért, amellyel kapcsolatban formális hivatkozás-aktus nem történt; amely ezért nem kerül be a csak a formális hivatkozottakat regisztráló *hivatkozottsági* indexekbe, amelyet ezek a *hivatkozottsági* indexek hivatkozatként nem tartalmaznak. – Nem felesleges, de hatásában íme sajnos mégis eredménytelennek bizonyult precizitással SZ-K.E. ezzel kapcsolatban még azt is rögzíti, hogy ennek megfelelően a ma hármás értelmű *hivatkozatlanság* alatt *'a hivatkozottsági indexek szerinti hivatkozatlanság'* érti (I : 523).

Mindennek ellenére és mindezek után, V.GY. idézi SZ-K.E. fenti mondatát, majd egy *"tehát"* szóval indítva *saját* következtetését, egy, az SZ-K.E.-féle indexeltség fogalomtól *tökéletesen eltérő értelmű saját "indexeltség" fogalmat* alkot: "indexeltnak" "azt a hivatkozást" tekinti, "amely megtalálható a *különböző* (sic!) (nyomatott és számítógépes) indexekben". Vagyis: *nem csak* a tényleges szakirodalmi formális hivatkozásokkal *ma egyedül* (ha nem is tökéletesen) *adekvát hivatkozottsági* indexekben, ahogy az SZ-K.E. itt V.GY. által idézett és valamennyi további idézhető meghatározásában következetes egyértelműséggel olvasható, hanem V.GY. szerint: a hivatkozottsági indexekben *és még minden más egyéb, ma "index"-nek nevezett* bibliográfiai műben és számítógépes adatbázisban.

Hagyjuk későbbre annak szemügyre vételét, hogy a számítógépes "indexekben", helyesebben: adatbázisokban, vajon a hivatkozottsági indexekhez hasonlóan *tényleges szakirodalmi hivatkozások* találhatók-e "indexelve" vagy nem, és ezzel annak megállapítását is, hogy V.GY. saját készítésű "indexeltség" fogalma vajon *adekvát-e* a tényleges szakirodalmi hivatkozásokkal? Ehelyett rögzítsünk itt két szembeeszköző és most már igazolt tény.

► Először: V.GY. "tehát" szóval induló saját következtetése minden létező logika ítélete szerint *hibás és érvénytelen*, és eredménye SZ-K.E. indexeltség fogalmának egészen durva meghamisítása. – Másodsor: a két szerző által ugyanazzal a szóval jelölt két fogalom V.GY. iparkodása ellenére *nem azonos értelmű*.

Valóban, *két különböző értelmű* indexeltség fogalomról van itt szó az azonos terminus mögött: a két szerző igazoltan *mást és mást ért* indexeltség alatt – és ennek következtében *mást és mást ért nem-indexeltség* alatt. SZ-K.E. indexeltség fogalma expressz verbis és az akribiáig menő pontossággal meghatározva, *adekvát* módon *kizárólagosan* a *formális szakirodalmi hivatkozásokat ténylegesen számba vevő hivatkozottsági indexek-hez kapcsolódik* – mivelhogy az egész vizsgálatát eszmeileg ki-

provokáló COLE–COLE-féle szakirodalmi eset vitájában [2] *kizárólag a hivatkozottsági indexek-hez kötődő*, mondjuk így: *'tudomány mérési'* indexelt és nem-indexelt hivatkozottság szakirodalmi jelenségei és ezek aránya-jelentősége volt a problematikus, a vitatott, és vizsgálati adatok hiányában a vita során végül is eldöntetlenül maradt kérdés, amelynek megválaszolására SZ-K.E. úttörő vizsgálatával vállalkozott. – V.GY. "indexeltség" – és így természetesen: "nem-indexeltség" – fogalma viszont ezzel ellentétben *elvileg minden, ma index-nek nevezett mű-höz kapcsolódik, jelenlegi vizsgálata esetében pedig ténylegesen egyetlen számítógépes adatbázishoz.*

Látható: SZ-K.E. tanulmányorozatának és szakirodalmi vizsgálatának indexeltség fogalma egyrészt eszmei kontextusában *adekvát*, másrészt eszmeileg és a kutatás gyakorlatában egyaránt *azonosan meghatározott*. V.GY. "indexeltség" fogalma viszont elvileg-eszmeileg ennél az SZ-K.E.-féle fogalomnál (később meglátjuk: alaptalanul) *tágabb*, kutatási gyakorlatában viszont ennél *szűkebb* értelmű – *azonban mind tágabb, mind szűkebb értelmében egészen más.*

Nyilvánvaló, hogy a jelen esetben az *index* és az *indexeltség* terminusok két létező értelme jelenik meg és *keveredik* össze V.GY. érvelésében és további okfejtésében (462). Le kell szögezmem:

► Tény, hogy a szakirodalmi hivatkozottság és a szakirodalmi hivatkozottság indexeltségének problémájával kapcsolatosan SZ-K.E. adekvát természetű indexeltség fogalma *egyértelmű*, V.GY. "indexeltség" fogalma ezzel szemben *nem egyértelmű*; és tény, hogy V.GY. egész tanulmányában *viszsaél* ezzel a nem-egyértelműséggel. Tény, hogy V.GY. az "indexeltség"-ről szólva *egészen másról beszél*, mint SZ-K.E.; és ezért tény, hogy V.GY. megállapításai *nem vonatkoznak* SZ-K.E. eredményeire, *nem érintik* azok érvényét, és *nem cáfolják* azok helytállóságát.

Ezért súlyos *hiba*, ráadásul *kettős*: szakmai és érvelési hiba SZ-K.E.-nek azt felróni, amit V.GY. ró fel neki: azt, hogy "cikkek során egy percig sem inog meg" "véleményében": "az eponimikus hivatkozottság feltételezett (sic!) nem indexelt voltá"-ban (462). – V.GY. érvelése hamis és hibás: SZ-K.E. ugyanis természetesen saját eredeti, adekvát és egyértelmű indexeltség fogalmát, nem pedig V.GY. utólag készített és nem-egyértelmű "indexeltség" fogalmát használva, *nem "feltételezte"* azt, hogy a közlemények szövegében megbújó tényleges eponimikus hivatkozatok "nem indexeltek" a hivatkozottsági indexekben, hiszen a közlemények szövegében ténylegesen olvasható, csak-eponimikus hivatkozások *meg nem jelenése* a hivatkozottsági indexekben *nem "feltételezés"*, hanem olyan közismert és nem vitatott tény, amely a fizikus bírálók egyik fő kritikai érve volt az ezt a tényt figyelmen kívül hagyó COLE és COLE tudomány(szocio)metriai hivatkozat-vizsgálatával szemben. V.GY. érvelése hamis és hibás; mert *ezt a tényt*: a csak eponimikus formában történt hivatkozatoknak a hivatkozottsági indexekben való meg nem

jelenésének, tehát *nem-indexeltségének* a tényét kényszerűen *maga V.GY. is elismeri*, szemérmes szépítéssel ugyan lefokozva a tényt valószínűsüggé, ilyen módon: (a hivatkozottsági indexekben) "valóban *szinte lehetetlen* eponimikus hivatkozásokra keresni (sic!), ezek szempontjából az eponimikus hivatkozottság valóban egyértelműen nem indexeltnek *tekinthető*" (462).

V.GY. e kelletlen és felemás elismerése – amely minden logikusan gondolkodó olvasó számára és szemében *saját maga teszi* az azokat megillető helyre V.GY.-nek fentebb idézett, SZ-K.E. "meg nem ingásával" kapcsolatos fölényeskedő szavait – valójában szemérmesen szépítgető *beismerés*. V.GY. beismerésének a szépítgető részét azonban azonnal korrigálnunk kell, hogy a beismerés tartalma megfeleljen a valóságnak: valójában ugyanis a hivatkozottsági indexek szempontjából – tehát SZ-K.E. saját, adekvát és egyértelmű indexeltség fogalma és egész vizsgálata szempontjából – a csak eponimikus szövegbeli nem-formális hivatkozottság *nem csupán "tekinthető"* nem-indexeltnek, hanem *ténylegesen nem-indexelt* – úgy, ahogy azt SZ-K.E. "egy percig sem meginogva" állította.

V.GY. szemérmesen szépítő, de a valóságnak megfelelően korrigált beismeréséből pedig az következik logikusan, hogy a hivatkozottsági indexek szempontjából a nem-formális eponimikus hivatkozottság nem-indexelt voltát állító "véleményében" SZ-K.E.-nek V.GY. gunyoros mondataiból összeálló hamis és hibás érvelése és egész vizsgálata-tanulmánya után *sem kell "meginognia"*.

V.GY. érvelése akkor *lenne nem-hamis*, ha gondolatmenetének logikája így hangoznék:

– a hivatkozottsági indexekben a nem-formális eponimikus hivatkozatok nem jelennek meg hivatkozatként – a hivatkozottsági indexek "szempontjából" (és így a "scientometria" szempontjából) tekintve az eponimikus hivatkozatok nem-indexeltek – a hivatkozottsági indexeken kívül azonban léteznek még számítógépes adatbázisok is, amelyeket ma szintén "indexeknek" neveznek – a számítógépes adatbázisok néhány adatmezőjében, mindenekelőtt a deskriptorok között "eponímiának" tekintett szakkifejezések is találhatóak – ezeket az eponímia-*deskriptorokat* én, V.GY., *szakirodalombeli eponimikus hivatkozások indexeinek*, az így feltárt szakirodalombeli eponimikus hivatkozatokot pedig "indexelt eponimikus hivatkozatok"-nak tekintem és nevezem – ezért megállapítom, hogy a *magam fogalmi szerinti "eponimikus hivatkozottság"* "ma már a szakirodalmi adatbázisokban jelentős arányban indexeltnek tekinthető" (462) – *van tehát "indexelt" eponimikus hivatkozottság is, illetve a szakirodalmi eponimikus hivatkozottság jórészt "indexelt"* – "így az egyéni hivatkozottsági listákba és a scientometriai vizsgálatokba is *beépíthető*" (462) –

Ez az immár *nem-hamis* érvelés viszont még mindig *hibás* lenne – igaz, hogy már 'csak' ténybelileg-szakmailag. Ezt fogom igazolni a következőkben.

**(B) Hivatkozás-hivatkozottság (SZ-K.E.)
és "hivatkozás"- "hivatkozottság"
(V.GY.)**

A tudományos szakirodalommal foglalkozó minden diszciplína minden kutatási irányzata mind- eddig egyetértett abban, hogy *hivatkozás* alatt a *szakirodalomban* történt hivatkozás, vagyis *szakirodalmi hivatkozás* értendő. Ez alatt pedig mindeddig minden kutató azt, a publikációkban fellelhető szöveges aktust értette, amikor és amelyben a publikáció szerzője – mondjuk 'X' kutató – egy másik szerző – mondjuk 'Y' kutató – publikációjára/közlésére/ teljesítményére mint ismeretforrásra vagy ismeretre utalt. 'X' szerzőnek ezt a *szakirodalombeli* aktusát a kezdetektől fogva a mai napig *hivatkozás*-nak (reference), az 'Y' kutatóra (munkájára, teljesítményére) történt *szakirodalombeli hivatkozást* 'Y' kutató szempontjából tekintve pedig (a hivatkozásokkal egyedül, ha nem is tökéletesen, adekvát bibliográfiai művek: a hivatkozottsági indexek megjelenése óta) *hivatkozottnak* (citation) nevezzük [3] és tekintjük. – *Hivatkozottság* ennek megfelelően a mai napig – pontosabban: V.GY. tanulmányának közléséig – minden szakirodalom-kutató szerint (és így természetesen SZ-K.E. szerint is) azt jelentette, hogy valakinek a publikációjára/közlésére/ teljesítményére a *szakirodalomban* tényleges hivatkozás történt. – Az *eponimikus hivatkozottság* ennek megfelelően a mai napig (pontosabban: V.GY. tanulmányának közléséig) minden ezzel a szakirodalmi jelenséggel foglalkozó kutató (és így természetesen SZ-K.E. szerint is) értelem szerint azt jelentette, hogy egy kutató – mondjuk a már említett 'Y' – formális-bibliográfiai forrás-hivatkozást már nem igénylő, közismert és általánosan elfogadott tudományos teljesítményére (V : 98–99) *egy szakirodalmi publikációban* tényleges szövegbeli, nem-formális, eponimikus *hivatkozás* történt. – A tényleges, szakirodalmi hivatkozások közül a *formálisakat* a hivatkozottsági indexek számba veszik hivatkozatként, a *nem-formális* természetű (csak) eponimikus hivatkozásokat azonban nem.

V.GY. ezzel szemben *mást* ért "eponimikus hivatkozottság" – és így szükségképpen *mást* ért "eponimikus hivatkozás" – alatt; és ezért *mást* kell értsen "hivatkozás" és "hivatkozottság" alatt. *Nem* a fenti értelmű fogalmakat: *nem* az eponimikus hivatkozás *szakirodalombeli tényét*, hanem ezzel szemben vagy e helyett, *azt a tényt*, hogy az (általa pontatlanul meghatározott) "eponímia" *szerepel* a *számítógépes adatbázisokban*, azok erre alkalmas *adatmezőiben*, elsősorban a regisztrált közlemények *deskriptorai*

között. V.GY. írja: (a számítógépes adatbázisok keresési szempontjai) "között szerepelhetnek a szakirodalmi bibliográfiai adatbázisokban a szerző által használt fontosabb *fogalmak megnevezései*, ezek sorában az *eponimikus hivatkozások* is, amennyiben ezek a hivatkozások a hivatkozó *publikációban lényegi szereppel bírnak*" (462). Később sorra véve az *eponimikus* (nem pedig az SZ-K.E.-féle értelmű eponimikus hivatkozások!) megjelenését az INSPEC adatbázis négy adatmezőjének fogalmai között, előre kijelenti: "az *eponimikus hivatkozottság* ma már a szakirodalmi adatbázisokban jelentős arányban indexeltnek tekinthető" (462). Tekintsünk el a továbbiakban ettől, a V.GY. által a továbbiakban sehol ki nem fejtett, nem értelmezett és nem konkretizált *feltételtől*, a "publikációban bírt lényegi szerep"-től, és állapítsuk meg a tényt: V.GY. fogalmaiban, kutatási koncepciójában és gyakorlatában *nem* az SZ-K.E.-féle, hanem egy azzal *ellentétes, fordított szemlélet* uralkodik. Ebben a fordított szemléletben a *kutatás tényleges-közvetlen tárgya nem a szakirodalomban, hanem az adatbázisok, nem a tényleges szakirodalombeli nem-formális eponimikus hivatkozások, hanem az adatbázisok adatmezőiben feltűnő eponimikus szakkifejezések, vagyis eponimikus*.

V.GY. fordított szemlélete (és fogalmai, és kutatási koncepciója és gyakorlata) két *feltételezésre* épül. V.GY. *feltételezi először*, hogy ha a számítógépes adatbázisok deskriptorai (stb.) között *szerepel* egy eponímia (vagy V.GY. szóhasználata szerint, azonnal: "eponimikus hivatkozás"), akkor ez az eponímia *szerepel* az adatbázisban regisztrált közlemény (V.GY. szóhasználata szerint, azonnal: "hivatkozó" közlemény) *szövegében is*. És V.GY. szükségképpen *feltételezi, másodsor*, hogy ezek a *feltételezetten szövegbeli* eponimikus hivatkozások egyúttal *mind nem-formális hivatkozás-aktusok* is, és így *nem szerepelnek* a formális hivatkozásokat számba vevő hivatkozottsági indexekben mint (ott) indexelt hivatkozatok. V.GY.-nek ez az általa ki nem mondott *második feltételezése* azonban *logikailag szükségképi*, mert e *nélkül* V.GY. nem javasolhatja nyomtatékosan egész tanulmánya konklúziójaként (469) "a hivatkozottsági vizsgálatokban" a "formális" és az adatbázisokban *így "indexelt"* "eponimikus hivatkozottság" *"együttes" "felhasználását"*, és nem javasolhatja nyomtatékosan tanulmánya kivonatában "a hivatkozottsági vizsgálatok" *"kiegészítését"* az adatbázisokban *így "indexelt"* "eponimikus hivatkozottsági adatokkal". *E nélkül* az általa ki nem mondott – talán fel sem ismert – *második* ismeretelméleti és kutatáslogikai *feltételezés nélkül* ugyanis V.GY. *nem lehetne biztos abban*, hogy a hivatkozottsági indexekben szereplő formális és a számítógépes adatbázisok deskriptorai

* V.GY. lektorált kéziratának hozzám eljuttatott fénymásolt példányában a zárómondat még a következő: (A dolgozat) "A hivatkozottsági vizsgálatok érvényességi körének szűkítése helyett javasolja azok *kiegészítését* az eponimikus hivatkozottsági adatokkal."

(stb.) által "indexelt" "eponimikus hivatkozások" általa nyomatékosan javasolt "együttes felhasználása" *nem vezet halmozódáshoz*.

Tanulmányában V.G.Y. *nem igazolja* feltételezései helytállóságát, csupán az eponimiáknak az adatbázis mezőiben (tezauruszában) való gyakori előfordulását. Ez a negatív mozzanat nem véletlen, és nem felületesség következménye. Feltételezései – különösen a *második – nem is helytálló* általánosságban. Jellemzi egyébként a helyzet bonyolultságát és így az ellenbizonyítás (cáfolás) nehézségét, hogy a V.G.Y. feltételezéseivel *ellentétes* értelmű estleges feltételezések sem (volnának) helytálló általánosságban.

V.G.Y. *második feltételezése* esetében azonban könnyen igazolható, hogy ez a nem explicit, de szükségképi igazolatlan feltételezés, *amelynek helytállóságán V.G.Y. egész munkájának értéke múlik*, általánosságban *nem helytálló*. Be fogom mutatni, hogy *ennek következtében V.G.Y. javaslatának – vagyis egész vizsgálata koncepciójának és egész tanulmánya konklúziójának – elfogadása és követése az eponimiáknak a szakirodalomban ténylegesen előforduló összes hivatkozottsági forma-típusainak többségében még a V.G.Y.-féle első feltételezés helytállósága esetén is megduplázza a hivatkozottsági indexek által már számba vett formális eponimikus (!) hivatkozottakat.*

Ennek igazolása előtt azonban be kell fejeznünk a fogalomvizsgálatot. Rögzítsük ezért a következő általános megállapítást:

► A szakirodalmat *nem közvetlenül* (mint SZ-K.E.) kutató, és nem is a szakirodalombeli formális hivatkozottsággal (ugyan nem tökéletesen, de) *egyedül adekvát* hivatkozottsági indexek segítségével *közvetve* (mint a tudományérés művelői) vizsgáló, hanem a tényleges szakirodalmi hivatkozottság szempontjából *nem adekvát* számítógépes adatbázisok közbeiktatásával csupán *feltételezetten* közvetve vizsgáló V.G.Y. "eponimikus hivatkozottság" fogalma – minden más eddigi szakirodalom-kutató ilyen megnevezésű fogalmával szemben – *nem a tényleges és elsődleges szakirodalmi tényen, hanem a szakirodalom szempontjából csupán feltételezett és másodlagos értelmű számítógépes adatbázisbeli tényen, valamint két igazolatlan feltételezésen alapul.*

Nem szeretném, ha félreértenének. V.G.Y.-nek természetesen joga van ahhoz, hogy a számítógépes szakirodalmi adatbázisokra alapozva, ezekkel kapcsolatban új fogalmat alkosson; joga van ahhoz is, hogy ezekre az adatbázisokra alapozva, ezekkel és a szakirodalommal kapcsolatban új fogalmat alkosson – ha a szakirodalom (illetve annak egy konkrét jelensége) és a számítógépes adatbázis anyaga (beleértve ebbe a feltárás eszközeit is) ismeret- és kutatáselméletileg *adekvát*. Sajnálatos, hogy V.G.Y. túltette magát ezen a feltételen és hibás-elégtelen megalapozású fogalmat alkotott a szakirodalmi jelenséggel: a hivatkozottsági indexben nem-indexelt eponimikus hivatkozottsággal kapcsolatban. Még saj-

nálatosabb, hogy ezt az általa alkotott új és hibás, de mindenképpen *más* tartalmú fogalmat V.G.Y. *minden megkülönböztetés nélkül* a régi és eredeti, szakirodalom-kutatási és/vagy tudományérési értelmű fogalom változatlanul átvett terminusával jelölte.

Ugyanis ez történt. Mert vegyük csak szemügyre, mit tartalmaznak a *tényleges szakirodalmi hivatkozottság szempontjából* a számítógépes adatbázisok feltárási eszközei, például a deskriptorok – és ezzel válaszoljuk meg az előző "A" pontban már jelzett, de ott prolongált kérdést. A kérdés: a V.G.Y. által "indexeknek" nevezett számítógépes szakirodalmi adatbázisok feltárási eszközei, közelebből pedig a deskriptorok között, vajon *szakirodalmi hivatkozottságok*, egyáltalán: *tényleges hivatkozottságok* találhatóak-e? – Az egyértelmű és határozott válasz megadása azért könnyű, mert az világosan kitűnik V.G.Y. ezzel kapcsolatos érveléséből (462. és köv.) is: az *adatbázisokban* (természetesen) *nincsenek tényleges szakirodalmi hivatkozottságok, és így nincsenek tényleges szakirodalmi hivatkozottak regisztrálva* (vagy ha V.G.Y.-nek így tetszik: "indexelve"). Az adatbázisok deskriptorai között feltűnő eponimiák *nem tényleges, nem ténylegesen megtörtént* szakirodalmi hivatkozottságok/hivatkozottak; szigorúan véve még csak *nem is* tényleges szakirodalmi hivatkozottságok *adekvát másodlagos jelei*, hanem *csupán pseudo-hivatkozottak*. Az eponimiák feltűnése az adatbázisokban regisztrált egy-egy közlemény deskriptorai között, valójában csak annak a *feltételezésére* ad lehetőséget, hogy a deskriptorok között eponimikus formában szereplő tudományos teljesítmények – ismeretek és eszközök – a legjobb esetben ugyanebben a formában említve szerepelnek a regisztrált közlemény szövegében.

Tegyük fel a V.G.Y. koncepciója számára *legkedvezőbb* esetet: tegyük fel, hogy ez a feltételezés – vagyis V.G.Y. *első feltételezése* – *nemcsak valószínűség, hanem minden esetben megvalósuló tény*. Ekkor is ki kell azonban mondanom:

► A számítógépes adatbázisok deskriptorai között egy-egy regisztrált közlemény esetében *feltűnő eponimiák semmilyen információt nem adnak a tekintetben, hogy az eponimikus kifejezések a hivatkozottság szempontjából tekintve milyen formában szerepelnek a regisztrált közlemény szövegében. Mindenekelőtt nem ad az eponimiaszempontú deskriptor semmilyen információt a tekintetben, hogy a közlemény szövegében tényleg szereplő eponímia a hivatkozottsági indexek szempontjából tekintve indexelt-e vagy nem. A regisztrált közlemény szövegében ténylegesen olvasható eponimikus kifejezések ugyanis távolról sem mind nem-indexáltak a hivatkozottsági indexek szempontjából tekintve!*

Ez a három kijelentésből álló érvelés szöges el-
lentétben áll V.G.Y. semmivel sem igazolt *második* feltételezésével; és még *első* feltételezésének teljes körű megvalósulása esetén is *ellentmond* V.G.Y.

egész kutatási koncepciójának és egész tanulmánya konklúziójának, *kizárja* a koncepció és a konklúzió helytállóságát.

Nem hiszem, hogy az érvelés első két kijelentésének helytállóságát akár V.GY., akár az olvasók előtt igazolnom kell(ene). Annál inkább igazolásra szorul a harmadik kijelentés igazsága. Igazolni kell tehát azt, hogy a forrás-közlemények szövegében olvasható eponimikus kifejezések egyáltalán *nem mind nem-indexelt* a hivatkozottsági indexek (és így SZ-K.E.) szempontjából – mellékesen, és inkább V.GY., mint az olvasók felvilágosítására: ezért kellett SZ-K.E.-nek állandóan kitenni az általa vizsgált jelenség megnevezése, az 'eponimikus hivatkozottság' kifejezés elé a *nem-indexelt* jelzőt.

Mint a természettudományi szakirodalmat nem közvetett módszerekkel, hanem közvetlen autopsziával vizsgáló kutató, előbbi harmadik kijelentésem igazságát a következőkben a fizikai folyóirat-irodalomból vett *konkrét esetekkel* fogom igazolni.

(C) Az eponimikus kifejezések szakirodalombeli hivatkozottságának formái

Az alábbiakban bemutatott példák – amelyeket *ugyanabból* a kis forrásból merítve könnyen meg lehet sokszorozni – mind csupán *egyetlen fizikai folyóiratból*, a problematikus COLE–COLE-féle indexelt hivatkozott-vizsgálat és a nem-indexelt eponimikus hivatkozottság SZ-K.E.-féle úttörő vizsgálatának közös forrás-folyóiratából, a Physical Review-ből, annak *egyetlen kötetéből* származnak. Nem közlemények ezreiből kellett tehát azokat kinkeservesen kibányászni, hanem mindössze 331 folyóirat-cikk szolgáltatja azokat (és az itt be nem mutatható rengeteg továbbit). A példák bizonyító ereje ezért igen nagy, és az általuk bemutatott szakirodalmi valóság és annak a hivatkozottság szempontjából való sokszínűsége nem vonható kétségbe.

Az eponimikus kifejezések *hivatkozottságának* szakirodalmi jelensége ténylegesen sokkal bonyolultabb annál, ahogy azt V.GY. második feltételezése szerint feltételezi. Előbbi ígéretem szerint vegyük itt most *teljesültnek* V.GY. első feltételezését, és fogadjuk el, hogy a bemutatandó esetekben az eponimikus kifejezés *kivételesen* megjelenik, és *így* jelenik meg a forrás-közlemény adatbázisbeli deskriptorai között. Lássuk ezután a közlemények szövegében ténylegesen olvasható eponimikus kifejezések *hivatkozottsági formájának* minden lehetséges és a szakirodalomban ténylegesen elő is forduló típusát, és mutassunk be ezekre egy-egy konkrét példát. Az egyszerűsítés és a helykímélés érdekében a bemutatandó példákat az *egy- és kétszerzős* eponimiákra korlátozom.

Ca A közlemény szövegében olvasható eponímia *egyszerzős* (vagyis az eponimikus kifejezésben

csak egy alkotó neve szerepel), és *nem kapcsolódik hozzá formális hivatkozás-aktus*. Például:

p. 2.: „If, ..., p_i were independent of the nuclear-position vectors³ then Eq. (3) would become a Fredholm equation of the first kind, ...

in CLINTON, W. L.–NAKHLEH, J.–WUNDERLICH, F. Direct determination of pure-sate density matrices. I. Some simple introductory calculations. = PH R, 177, 1969, 1–6.

A közleményben még: „a ... Fredholm-type ... equation” (p. 2.)

Elemzés:

- ▶ Az SZ-K.E.-féle *nem-indexelt eponimikus hivatkozottság* példája.
- ▶ A nem-indexelt eponimikus hivatkozottságot kutató SZ-K.E.-féle vizsgálat anyagába *ilyen* szövegbeli, csak eponimikus hivatkozás-aktusok kerültek be, amelyeket a *hivatkozottsági indexek nem tartalmaznak* hivatkozatként.
- x Mivel SZ-K.E. a hivatkozottsági indexekben *valóban nem-indexelt* eponimikus hivatkozottság szakirodalmi jelenségét kívánta kutatni, tovább kellett szigorítania a nem-indexeltség fogalmát: ezt és a többi *ilyen* eponimikus hivatkozást csak *akkor* ítélte nem-indexeltnek, *ha egyrészt* az nem fordult elő a közleményben más szöveghelyen egy formális hivatkozás-aktussal összekapcsolva (ami igen gyakori eset, példáját lásd alább, **Ca** jel alatt), és *ha másrészt* az eponimikus alkotónak nem volt ugyanabban a közleményben formálisan hivatkozott publikációja (I : 530). A **Ca** hivatkozottsági forma-típus *így értendő*, és SZ-K.E. vizsgálatának anyaga *ilyen természetű*.
- ▶ A fenti x feltételekkel SZ-K.E. vizsgálatának anyaga és adatai *adekvátak* lettek a hivatkozottsági indexek adataival. SZ-K.E. vizsgálatának nem-indexelt eponimikus hivatkozottsági adataival *valóban kiegészíthetők* (lennének) a hivatkozottsági indexek formális hivatkozottsági adatai.
- ▶ Ha V.GY. adatbázisának deskriptorai fel is tárják (“indexelik”) FREDHOLM-nak ezt a **Ca** típusú valódi nem-indexelt eponimikus hivatkozottát, V.GY. deskriptorai *nem adnak felvilágosítást arról*, hogy FREDHOLM-nak ez a hivatkozata teljesíti-e a fenti x feltételeket, sőt *még arról sem*, hogy FREDHOLM-nak ez a hivatkozata nincs-e összekapcsolva egy formális hivatkozással (ami igen gyakori eset, példáját lásd alább, **Cc** jel alatt). V.GY. és módszerének jövőbeli esetleges követői tehát *nem tudják* – mert *nem tudhatják* –, hogy a deskriptorok által “indexelt” eponimikus hivatkozatok közül *melyek* a **Ca** típusúak, *melyek* nincsenek indexelve (számba véve) a hivatkozottsági indexekben is!

A fenti **x** feltételek természetesen nemcsak az egyszerűs (Ca típusú), hanem a kétszerzős (Cb típusú), valamint a többszerzős eponimikus kifejezések számbavétele során is érvényesültek SZ-K.E. anyaggyűjtése során. Az ennek következtében kiesett eponimikus hivatkozottsági típusok közül helykímélés céljából itt csak az egyszerűs: **Cax** típusú esetre mutatok be példát.

Cax A közlemény szövegében az eponímia először formális hivatkozás-aktus *nélkül* – tehát: a hivatkozottsági indexekben *nem-indexelt eponimikus hivatkozatként* – szerepel; később azonban a közlemény szövegében ismét előforduló eponimikus kifejezés már *össze van kötve egy formális-bibliográfiai hivatkozás-aktussal*, olyan módon, hogy ennek a *formális* – tehát az SCI-ben *indexelt!* – hivatkozásnak a tárgya magának az eponimikus tudományos teljesítmény *alkotójának* a publikációja. Például:

p. 1111.: „The most notable feature ... was the anomalous behavior found in several regions, which was interpreted in terms of Kohn anomalies.

p. 1117.: It has been suggested ... that these anomalies in molybdenum are examples of Kohn anomalies,¹⁹ ...

¹⁹W. Kohn, Phys. Rev. Letters 2, 393 (1959).”

in WALKER, C. B.–EGELSTAFF, P. A.
Lattice vibrations in molybdenum.
= PH R, 177, 1969, 1111–1122.

Elemzés:

- ▶ A közlemény első oldalán a “Kohn anomalies” eponímia még formális hivatkozás-aktus *nélkül* szerepel, ott tehát még *nem-indexelt eponímia* és KOHN *nem-indexelt eponimikus hivatkozata*. Később, az 1117. oldalon azonban az eponímia már *formálisan hivatkozva van* – és ezt a hivatkozatot az SCI számba veszi, ez KOHN *indexelt (eponimikus) hivatkozata*.
- ▶ Mivel az eponímia a *közleményben* – a hivatkozottsági indexek és az SZ-K.E.-féle vizsgálat közös megfigyelési egységében (I : 528–532) – a hivatkozottsági indexek szempontjából tekintve *indexelten hivatkozva van*, a *nem-indexelt* eponimikus hivatkozottságot adekvát módon kutató SZ-K.E.-féle vizsgálat anyagába ez és a *többi ilyen 'kettős' hivatkozottsági eset nem került be*.
- ▶ Ha V.GY. adatbázisának deskriptorai feltárják (“indexelik”) KOHN-nak ezt a V.GY.-féle: az *adatbázisokban “indexelt eponimikus hivatkozottságát”,* és ha V.GY. tanulmányának konklúziója szerint ezzel (és a többi ilyen típusú hivatkozáttal) *“kiegészítjük” KOHN SCI-beli hivatkozottságát,* akkor *ezt a hivatkozást kétszer vesszük számba: megduplázzuk.*

Cb A közlemény szövegében olvasható eponímia *kétszerzős* (vagyis az eponimikus kifejezésben két alkotó neve szerepel), és *nem kapcsolódik hozzá formális hivatkozás-aktus*. Például:

p. 7.: „That is, we ensure single configuration or Hartree–Fock *N* representability.”

in CLINTON, W. L.–GALLI, A. J.–MASSA, L. J.
Direct determination of pure-state density matrices. II. Construction of constrained idempotent one-body densities.
= PH R, 177, 1969, 6–13.

A közleményben még: Hartree–Fock constraint	p. 10.
Hartree–Fock calculation	p. 11.
Hartree–Fock density matrix	p. 11.
Hartree–Fock matrix	p. 11.
Hartree–Fock density	p. 12.

Elemzés:

- ▶ Az SZ-K.E.-féle *nem-indexelt eponimikus hivatkozottság* példája.
- ▶ A *nem-indexelt eponimikus hivatkozottságot* kutató SZ-K.E.-féle vizsgálat anyagába *ilyen* szövegbeli, csak eponimikus hivatkozás-aktusok kerültek be, amelyeket a *hivatkozottsági indexek nem tartalmaznak* hivatkozatként.
- x Mivel SZ-K.E. a hivatkozottsági indexekben *valóban nem-indexelt* eponimikus hivatkozottság szakirodalmi jelenségét kívánta kutatni, tovább kellett szigorítania a *nem-indexeltség* fogalmát: *ezt és a többi ilyen (két- vagy többszerzős) eponimikus hivatkozást csak akkor ítélte nem-indexeltnek, ha egyrészt az nem fordult elő a közleményben más szöveghelyen egy formális hivatkozás-aktussal összekapcsolva, és ha másrészt az eponimikus alkotóknak – mindkettőnek vagy akár csak az egyiknek! – nem volt ugyanabban a közleményben formálisan hivatkozott publikációja. A Cb hivatkozottsági formátípus így értendő, és SZ-K.E. vizsgálatának anyaga ilyen természetű.*
- ▶ A fenti **x** feltételekkel SZ-K.E. vizsgálatának anyaga és adatai *adekvátak* lettek a hivatkozottsági indexek adataival. SZ-K.E. vizsgálatának *nem-indexelt eponimikus hivatkozottsági adataival valóban kiegészíthetők* (lennének) a hivatkozottsági indexek formális hivatkozottsági adatai.
- ▶ Ha V.GY. adatbázisának deskriptorai fel is tárják (“indexelik”) HARTREE-nek és FOCK-nak ezt a **Cb** típusú valódi *nem-indexelt eponimikus hivatkozatot*, V.GY. deskriptorai *nem adnak felvilágosítást arról, hogy HARTREE-nek és FOCK-nak ez a hivatkozata teljesíti-e a fenti x feltételeket, sőt még arról sem, hogy HARTREE-nek és FOCK-nak ez a hivatkozata nincs-e összekapcsolva egy formális hivatkozás-aktussal. V.GY. és módszerének jövőbeli esetleges követői tehát nem tudják – mert nem tudhatják – , hogy a deskriptorok által*

"indexelt" eponimikus hivatkozatok közül *melyek* a Cb típusúak, *melyek* (részben – hiszen a hivatkozottsági indexek csak az *első* szerzőt veszik figyelembe) nincsenek indexelve (számba véve) a hivatkozottsági indexekben is!

Cc A közlemény szövegében olvasható eponímia egyszerűs, és az eponimikus kifejezés a közlemény szövegében össze van kötve egy formális-bibliográfiai hivatkozás-aktussal, olyan módon, hogy ennek a formális (és ezért az SCI-ben *indexelt!*) hivatkozásnak a tárgya magának az eponimikus tudományos teljesítmény alkotójának egy publikációja. Például:

p. 1645.: „The logft values were calculated using Moszkowski's nomogram¹² ...

¹²S. A. Moszkowski, Phys. Rev. 82, 35 (1951)”.
in HOFFMAN, E. J.–SARANTITES, D. G.

Decay schemes of ⁶⁰Zn and ⁶²Zn.
= PH R, 177, 1969, 1640–1647.

Elemzés:

- ▶ Formális-bibliográfiai, az SCI-ben hivatkozatként *indexelt* hivatkozás-aktus. Ebből a szempontból lényegtelen, hogy a közlemény szövegében olvasható kifejezés nyelvi formája eponimikus.
- ▶ A hivatkozottsági indexek által figyelembe nem vett, *nem-indexelt* eponimikus hivatkozottságot kutató SZ-K.E.-féle vizsgálat anyagába ez és a többi *ilyen*: az SCI által *indexelt* eponimikus hivatkozatként természetesen *nem került be*.
- ▶ Ha V.GY. adatbázisának deskriptorai feltárják ("indexelik") MOSZKOWSKI-nak ezt a V.GY.-féle: az adatbázisokban "*indexelt* eponimikus hivatkozottságát", és ha V.GY. tanulmányának konklúziója szerint ezzel (és a többi ilyen típusú hivatkozással) "*kiegészítjük*" MOSZKOWSKI SCI-beli hivatkozottságát, akkor ezt a hivatkozást kétszer vesszük számba: megduplázzuk.

Cd A közlemény szövegében olvasható eponímia egyszerűs, és az eponimikus kifejezés a közlemény szövegében össze van kötve egy formális-bibliográfiai hivatkozás-aktussal, olyan módon, hogy ennek a formális (és ezért az SCI-ben *indexelt!*) hivatkozásnak a tárgya nem az eponímia alkotójának, hanem *más kutatónak* vagy *kutatóknak* a publikációja (többnyire kézikönyv vagy monográfia). Például:

p. 1084: „The Dyson equation⁶ determining the perturbed propagator is given by ...

⁶A. A. Abrikosov, L. P. Gorkov, and J. E. Dzyaloshinski, *Methods of Quantum Field Theory in Statistical Physics* (Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, N. J., 1963)”

in LEE, H. J.

Nonuniform state for a degenerate Coulomb gas in a strong magnetic field.

= PH R, 177, 1969, 1083–1088.

Elemzés:

- ▶ Formális-bibliográfiai, az SCI-ben hivatkozatként *indexelt* hivatkozás-aktus. Ebből a szempontból lényegtelen, hogy a közlemény szövegében olvasható kifejezés nyelvi formája eponimikus. Lényeges azonban – de már az *indexelt* hivatkozatként vizsgálások értékelése szempontjából – az a körülmény, hogy ez és az *ilyen* hivatkozás-aktusok a hivatkozottsági indexekbe az SZ-K.E. által úgynevezett *hamis hivatkozatként* jutnak be és azokban *ilyen-ként* szerepelnek. A publikáló kutató (LEE) ugyanis – az SZ-K.E. által oly régóta és most is hangoztatott (V : 98–99) szabad akaratú és szabad választása szerint – a jelen esetben a kontextusban szereplő "Dyson equation" eponimiával kapcsolatban *nem* DYSON publikációjára, hanem ABRIKOSOV ÉS TÁRSAI publikációjára: egy kézikönyvre hivatkozott (mint az ismeret lelőhelyére) – a "Dyson equation"-ként említett ismeret és DYSON szempontjából tekintve ezért *hamis hivatkozatként* az SCI-ben megjelenő formális-indexelt ABRIKOSOV-hivatkozatként. Meg kell jegyezni: *hamis hivatkozatként* természetesen *nem csak* eponimikus formában említett ismerettel kapcsolatban lehetséges, illetve történik. – A lényeg most az, hogy a szövegben olvasható eponimikus kifejezéssel kapcsolatban, vele összekötve *történt* formális-bibliográfiai hivatkozás-aktus, amely *indexelve* van a hivatkozottsági indexekben, tehát ez a hivatkozás-aktus *nem tekinthető nem-indexelt-nek*. Elismerem azonban, hogy ezt az esetet és típust másképpen: metodikailag kevésbé szigorúan is meg lehet ítélni, hogy itt *metodikai határ-esetről* van szó.
- ▶ A *nem-indexelt* eponimikus hivatkozottságot *metodikai hiper-szigorúsággal* kutató (I : 532; V : 86) SZ-K.E. vizsgálati anyagában ez és a többi *ilyen* hivatkozás-aktus *nem került be* nem-indexelt eponimikus hivatkozatként. Megengedem és megengedtem, hogy ebben és a hasonlóképpen metodikai határ-esetet jelentő Cg típus esetében más kutató másképpen döntene.
- ▶ Ha V.GY. adatbázisának deskriptorai feltárják ("indexelik") DYSON-nak ezt a V.GY.-féle: az adatbázisokban "*indexelt* eponimikus hivatkozottságát", akkor ezt a hivatkozást kétszer vesszük számba: megduplázzuk.

ságát", amely a hivatkozottsági indexekbe ABRIKOSOV (SZ-K.E.-féle) 'hamis hivatkozata'-ként került be, és ha V.GY. tanulmányának konklúziója szerint ezzel (és a többi ilyen típusú hivatkozattal) "kiegészítjük" DYSON SCI-beli hivatkozottságát, akkor DYSON hivatkozottsága szempontjából igazságosan járunk el, a hivatkozottsági indexek és egy azokat viszonyítási alapként figyelembe vevő vizsgálat szempontjából azonban metodikailag hibásan, mert egy általuk is (már) számba vett formális hivatkozást nem-formálisként is számba veszünk. – Ebben az esetben az történt (volna), hogy egy metodikai határesetben, amelyben *nem létezik* hibátlan-támadhatatlan döntés és a döntést a kutatás célja határozza meg, V.GY. másként döntött (volna), mint SZ-K.E.

Ce A közlemény szövegében olvasható eponímia kétszerzős, és az eponimikus kifejezés a közlemény szövegében össze van kötve egy formális-bibliográfiai hivatkozás-aktussal, olyan módon, hogy ennek a formális (és ezért az SCI-ben indexelt!) hivatkozásnak a tárgya az eponímia két alkotójának közös publikációja. Például:

p. 2254.: „The relation (...), which is known as the Barger-Rubin relation,⁹ is unaffected by ...
⁹V. Barger and M. Rubin, *Phys. Rev.* 140, B1365 (1965).”
 in CUTKOSKY, R. E.–SARMA, K. V. L.
 Universality, SU(3) symmetry, and total cross-section relations.
 = PH R, 177, 1969, 2253-2257.

Elemzés:

- ▶ Formális-bibliográfiai, az SCI-ben hivatkozott-ként indexelt hivatkozás-aktus. Ebből a szempontból lényegtelen, hogy a közlemény szövegében olvasható kifejezés nyelvi formája eponimikus.
- ▶ A hivatkozottsági indexek által figyelembe nem vett, *nem-indexelt* eponimikus hivatkozottságot kutató SZ-K.E.-féle vizsgálat anyagába ez és a többi ilyen: az SCI által indexelt eponimikus hivatkozott természetesen *nem került be*.
- ▶ Ez a típus egyúttal jó példája annak a kezdeti fejlődési stádiumnak is, amelyet SZ-K.E. a nem-indexelt eponimikus hivatkozottság rövid *fenomenológiájában* (V : 98–99) leírt: amikor az általánosan ismert és elfogadott új ismeret már eponimikus kifejezés formájában rögzült (hiszen olvashatjuk fent: "which is known as ..."), de a publikáló kutatók még saját akaratuk és belátásuk szerint választhatnak a szakirodalombeli hivatkozás formális és eponimikus módja között.

▶ Ha V.GY. adatbázisának deskriptorai feltárják ("indexelik") BARGER-nek és RUBIN-nak ezt a V.GY.-féle: az adatbázisokban "indexelt eponimikus hivatkozottságát", és ha V.GY. tanulmányának konklúziója szerint ezzel (és a többi ilyen típusú hivatkozattal) "kiegészítjük" BARGER és RUBIN SCI-beli formális hivatkozottságát, akkor BARGER esetében ezt a hivatkozottat kétszer vesszük számba: megduplázzuk; RUBIN esetében pedig minden más második (és további társ-) szerzővel szemben – akik mind *nem kerülnek be* formális hivatkozottság esetén *sem a csak az első szerzőt regisztráló SCI-be* – 'igazságtalanul' kivételezve juttatunk egy hivatkozottat, végképp összemérhetetlenné téve a publikáló kutatók hivatkozottságának egyéni mérőszámait.

Cf A közlemény szövegében olvasható eponímia kétszerzős, és az eponimikus kifejezés a közlemény szövegében össze van kötve egy formális-bibliográfiai hivatkozás-aktussal, olyan módon, hogy ennek a formális (és ezért SCI-ben indexelt!) hivatkozásnak a tárgya az eponímia két alkotója egyikének egy publikációja. Például:

p. 778.: „Sometimes, ..., values ... were found which were anomalously high against what would be expected from the Fuchs-Sondheimer theory.⁷
⁷E. H. Sondheimer, *Advan. Phys.* 1, 1 (1952).”
 in ADKINS, C. J.–KINGTON, B. W.
 Investigations of the proximity effect by electron tunneling.
 = PH R, 177, 1969, 777–785.

Elemzés:

- ▶ Formális-bibliográfiai, az SCI-ben hivatkozott-ként indexelt hivatkozás-aktus. Ebből a szempontból lényegtelen, hogy a közlemény szövegében olvasható kifejezés nyelvi formája eponimikus.
- ▶ A hivatkozottsági indexek által figyelembe nem vett, *nem-indexelt* eponimikus hivatkozottságot kutató SZ-K.E.-féle vizsgálat anyagába ez és a többi ilyen: az SCI által indexelt eponimikus hivatkozott természetesen *nem került be*.
- ▶ Ha V.GY. adatbázisának deskriptorai feltárják ("indexelik") FUCHS-nak és SONDHEIMER-nek ezt a V.GY.-féle: az adatbázisokban "indexelt eponimikus hivatkozottságát", és ha V.GY. tanulmányának konklúziója szerint ezzel (és a többi ilyen típusú hivatkozattal) "kiegészítjük" FUCHS és SONDHEIMER SCI-beli formális hivatkozottságát, akkor SONDHEIMER esetében ezt a hivatkozottat kétszer vesszük számba: megduplázzuk. –

Ha a *formális*, tehát az SCI-ben *indexelt* hivatkozás-aktus tárgya nem SONDHEIMER, hanem FUCHS publikációja lenne, akkor a V.GY. módszere szerinti számbavétel az SCI és a *hivatkozottsági indexek szempontjából* tekintve nem csak *'részleges'*, hanem elvileg *teljes duplázás* lenne, hiszen a hivatkozottsági indexek a *publikált közös tudományos teljesítmények* esetében is mindig csak az *első szerzőnek* juttatnak egy indexelt hivatkozatot. (Ezt természetesen csak az elméleti pontosság és teljesség kedvéért jegyzem meg.)

Cg A közlemény szövegében olvasható eponímia *kétszerzős*, és az eponimikus kifejezés a közlemény szövegében *össze van kötve egy formális-bibliográfiai hivatkozás-aktussal*, olyan módon, hogy ennek a *formális* (és ezért az SCI-ben *indexelt!*) hivatkozásnak a tárgya nem az eponímia két alkotójának, hanem *más kutató(k)-nak* a publikációja (többnyire kézikönyv vagy monográfia). Például:

p. 1034.: „At this point, we apply the well-known Hille-Hardy formula³²: ...
³²A. Erdelyi, W. Magnus, F. Oberhettinger, and F. G. Tricomi, *Higher Transcendental Functions* (McGraw-Hill Book Co., New York, 1953), Vol. 2.”
 in GREENE, M. P.-LEE, H. J.-QUINN, J. J.-RODRIGUEZ, S. Linear response theory for a degenerate electron gas in a strong magnetic field. = PH R, 177, 1969, 1019-1036.

Elemzés:

- ▶ **Formális-bibliográfiai, az SCI-ben hivatkozotként indexelt hivatkozás-aktus.** Ebből a szempontból lényegtelen, hogy a közlemény szövegében olvasható kifejezés nyelvi formája eponimikus. – Lényeges azonban az, hogy ez és az *ilyen* hivatkozás-aktusok a hivatkozottsági indexekbe az SZ-K.E. által úgynevezett *hamis hivatkozotként* jutnak be és azokban *ilyen-ként* szerepelnek. Ezek részletesebb elemzését lásd a **Cd** hivatkozottsági típusnál. Mint ott, úgy itt is *metodikai határ-esetről van szó, amelyben nem létezik támadhatatlanul hibátlan döntés.*
- ▶ A hivatkozottsági indexek által *nem-indexelt* eponimikus hivatkozottságot *metodikai hiperszigorúsággal* kutató (I : 532; V : 86) SZ-K.E. vizsgálati anyagába ez és a *többi ilyen* hivatkozás-aktus természetesen *nem került be* nem-indexelt hivatkozotként. Jelzem és már a vizsgálatom módszerét részletesen ismertető első közleményemben is jeleztem (I : 532), hogy az ilyen

metodikai határ-eset képviselő hivatkozottsági típusok esetében más kutató mésképpen dönthet(ne).

- ▶ Ha V.GY. adatbázisának deskriptorai feltárják ("indexelik") HILLE-nek és HARDY-nak ezt a V.GY.-féle: az *adatbázisokban "indexelt eponimikus hivatkozottságát"*, amely a hivatkozottsági indexekbe egyedül ERDELYI (SZ-K.E.-féle) *'hamis hivatkozata'*-ként került be, akkor pontosan az a helyzet áll elő, amelyet a **Cd** típus esetében már elemeztem és megítéltem. (Ide is érvényes azonban a **Cf** eset elemzésének utolsó, zárójelek között álló mondata.)

Foglaljuk össze egy táblázatba elemzésem eredményeit. Lássuk, hogy a bemutatott egy- és kétszerzős eponimiák szakirodalmi hivatkozottságának tényleges eset-típusai *hogyan 'indexelődnek'* (vételemek figyelembe és számba) SZ-K.E., illetve V.GY. módszere szerint – és ez a figyelembe- és számbavétel *hogyan viszonylik a hivatkozottsági indexek anyagához*, amelyet V.GY. az általa javasolt módszerrel feltárt, "indexelt" eponimiákkal *"kiegészíteni"* óhajt. – Meg kell jegyezni, hogy itt és most a V.GY.-féle módszer számára (a V.GY. másik feltételezése szerinti) *legkedvezőbb esetet* veszem: azt, amikor a számítógépes adatbázisokban a deskriptorok között megjelenő eponimiák mögött minden esetben a forrás-közlemény szövegében ténylegesen olvasható eponimikus kifejezés áll. [4] Az eredményeket az **1. táblázat** mutatja.

1. táblázat

Egy- és kétszerzős eponimiák szakirodalmi hivatkozottságának tényleges forma-típusai és indexeltségük

Hivatkozottsági forma-típus jele	Indexelt hivatkozatok száma			Megjegyzés: V.GY. módszerének következménye▼
	SZ-K.E. módszere szerint	V.GY. módszere szerint	a hivatkozottsági indexek szerint	
Ca	1	1		
Cax		1	1	Duplázás
Cb	2	2		
Cbx		2	1	Részleges duplázás
Cc		1	1	Duplázás
Cd		1	1	■
Ce		2	1	Részleges duplázás
Cf		2	1	Részleges duplázás
Cg		2	1	■

▼ Csak hivatkozottsági indexek szempontjából tekintve.

■ Metodikai határ-eset, amelyben nincs vitathatatlanul korrekt eljárás.

Látható, hogy ha eltekintünk a két metodikai határesetől – amelyekben nem létezik vitathatatlanul korrekt eljárás – és alkalmazzuk a V.GY. által a tanulmánya konklúziójaként javasolt módszert, akkor a fennmaradó 7 hivatkozottsági forma-típus közül 5-ben számbavételi halmozódás: duplázás következik be (2 típusban teljes, 3-ban részleges) a hivatkozottsági indexek állományához viszonyítva, amelyet V.GY. az általa javasolt módszerrel "kiegészíteni" óhajt. Ki kell ezért mondanom:

▶ A V.GY. javasolta módszer azon a hibás feltételezésen mint premisszán alapul, hogy a számítógépes adatbázisokban "indexelt" eponimiák mind nem-indexeltek a hivatkozottsági indexekben – ezért az előbbiekkkel az utóbbiak kiegészíthetők, sőt: kiegészítendőek. Ha elfogadnánk ezt a módszert és V.GY. egész tanulmányának konklúzióját ennek a módszernek a jövőbeni alkalmazására, akkor a módszer alkalmazásával az eponimikus kifejezések szakirodalmi tényleges hivatkozottsági forma-típusainak döntő többségében részben vagy egészben kétszer vennék figyelembe az adott eponímiát, és nem "kiegészíténék" az eponimikus alkotóknak a hivatkozottsági indexek szerinti hivatkozottságát, hanem meghamisítanánk azt, a számukra kedvező módon.

(D) Két korrigáló reflexió

Korlátlan közlési terjedelem esetén az eddigiekhez hasonló alapossággal lehetne és kellene korrigálni V.GY. tanulmányának többi mentális hibáját is; erre itt most nincs lehetőség. Két korrigáló reflexió azonban itt is elengedhetetlenül szükséges még.

(Da) Az eponímia fogalma

A vizsgált szakirodalmi jelenség és az egész problémakör valódi alapfogalmának: az eponímiának V.GY. által adott meghatározása is pongyolán fogalmazott és nem azonos értelmű SZ-K.E. eponímiafogalmával – ennek ellenére V.GY. saját fogalom meghatározását óvatos(abb) formában ugyan, de ismét SZ-K.E. tollára adja. V.GY. meghatározása:

"Eponímiának azt nevezzük (vagy Sz.-K.E. azt nevezi?), ha egy tudományos fogalom neve egy kutató (...) nevét tartalmazza." (461)

A fogalmat és a terminust valóban SZ-K.E. vezette be a szakirodalomba, és saját fogalom-meghatározásáért vállalja is a felelősséget. Az ő vizsgálatának eponímia-meghatározása:

'A vizsgálatban eponímia alatt

4.111 olyan természettudományos eredményt (eszmei konstrukciót, illetve felismert jelenséget) értettünk, amely a megalkotó-felfedező kutató(k) nevével összekapcsolva szaktudományi terminussá vált, kivéve a mértékegységeket (pl.: ...), és a publikált ismeretforrásokat; (...), továbbá

4.112 olyan tudományos eszközt, illetve a tudományos kutatásban felhasznált terméket értettünk, amely a megszerkesztő, illetve az előállító nevével összekapcsolva (...) szerepel a közlemény szövegében; (...)

A 4.111 pontban meghatározott eredményt I. rendű eponímiának, a 4.112 pontban meghatározott eszközt II. rendű eponímiának ítéltük és neveztük. (I : 528– 529, az eredeti kiemelésekkel.)

Látható, hogy SZ-K.E. pontos fogalom-meghatározásához képest V.GY. pongyola meghatározása pontatlanul és értelmet módosítóan leegyszerűsítő. Ha V.GY. megmaradt volna SZ-K.E. pontos definíciója mellett, akkor szükségtelenné váltak volna tanulmányának mindazok a részei, amelyekben az "eponimiák" általa meghatározott fogalmával foglalatoskodik. És akkor (talán?) attól is megmenekült volna az olvasó, hogy V.GY. alábbi, nem csupán hibás állítását, hanem igaztalan, mert valótlan kritikai megállapítását olvasni kényszerüljön:

"Az eponímia általános fogalmából elkülöníti Sz.-K.E. az I. rendű eponímia fogalmát, kizárva az általánosabb fogalomból (sic!) a feltalálójuk nevét viselő készülékeket, gépeket, berendezéseket (...)." (461)

Az elmélet terén láthatóan kevésbé igényes V.GY.-t sajnálatos módon nem zavarja a tény, hogy (mint fent most ismét olvasható) SZ-K.E. "az általánosabb fogalomból", tehát az eponímia fogalmából, *nem hogy nem zárja ki* "a feltalálójuk nevét viselő készülékeket, gépeket, berendezéseket", *hanem éppen ellenkezőleg*: az "általánosabb fogalmat", az eponímia fogalmát, éppen az elméleti eredmények (I. rendű eponimiák) és a *praktikus eszközök* (II. rendű eponimiák) *részfogalmaiból, azok egyesítésével rakja össze*. És V.GY.-t az sem zavarja, hogy SZ-K.E. a fent idézett 4.112 pontban a fogalom-meghatározás után az olvasók számára, és így V.GY. számára is, pontosan 29 készüléket, gépet, berendezést – egyszóval eszközt – sorol fel eponímia-példaként, ábécérendben az 'Ayrton shunt'-tól és a 'Beckmann thermometer'-től a 'Wilson cloud chamber'-ig és a 'Wollaston prism'-ig (I : 529). És V.GY.-t még az sem zavarja, hogy a nem-indexelt eponimikus hivatkozottság szakirodalmi jelenségét kutató SZ-K.E.-féle vizsgálat *technikáját* bemutató táblázatokban (I : 535– 536, II : 203) az I. és II. rendű eponimiák *együttesen kigyűjtve* olvashatók; sem az, hogy a vizsgálat *eredményeit* kvantifikálva bemutató táblázatokban ezeknek, a V.GY. szerint az eponímia fogalmából SZ-K.E. által "kizárt" "készülékeknek, gépeknek, berendezéseknek" – egyszóval az SZ-K.E.-féle II. rendű eponimiáknak – az SZ-K.E.-féle vizsgálat által feltárt szakirodalmi hivatkozatai rendező elvként (III : 295, IV : 518), illetve számuk (III : 296, IV : 519) az I. rendű eponimiák hivatkozataival, illetve azok számával *együtt szerepel, illetve együtt (is) fel van tüntetve*. – V.GY.-t mindezek a tények nem zavarják meg abban, hogy saját pongyolán-hibás fogalom-meg-

határozása ígézetében ne lássa meg őket, hogy velük és létükkel ellentétben álló, *valótlan állítást* jelentsen ki.

V.GY. tehát ebben az esetben is – az egész téma alapfogalmának esetében is – a legenyhébben fogalmazva is megengedhetetlen lazasággal, sőt ebben az esetben *valótlan tartalmú* kijelentésekhez vezető pongyolással kezeli az SZ-K.E. által adott, kínos pontossággal megfogalmazott fogalom meghatározást. V.GY. könnyed pongyolással fogalmazott saját meghatározását azután ebben az esetben is mint SZ-K.E. szellemi produktumát mutatja be az olvasónak, holott a két fogalom tartalma sem elméletileg, sem gyakorlatilag *nem azonos*. Ebben az esetben is *két különböző tartalmú fogalomról* van szó, és V.GY. eponímia-vizsgálatának számszerű eredményei már csak *ezért sem vethetők össze* SZ-K.E. eponímia-vizsgálatának számszerű eredményeivel.

(Db) A közlemények hivatkozás-állományának szerkezete

Sajnálatos, hogy V.GY. könnyed lazaságú, pongyola fogalom-kezelése más esetekben is – ismét enyhén szólva – értetlen szöveg-értelmezéssel párosul, és végül *valótlan állítás(ok)*hoz vezet. Lássunk erre *egyetlen, de többszörös példát*:

"Sz.-K.E. cikksorozatában végig azonosítja a formális hivatkozottságot az indexelt hivatkozottsággal és az eponimikus hivatkozottságot a nem indexelt hivatkozottsággal.

Az első állítás gyengeségét a szerző maga is érzi és ígéretet tesz rá, hogy egy következő dolgozatában ezt a kérdést elemzi majd [5]. Ezért az azonoság részletes elemző cáfolatával *most még korai lenne* foglalkoznunk. (Csak egészen dióhéjban: A természettudományi és műszaki publikációk gyakorlatilag egyetlen nyomtatott hivatkozottsági indexe, a *Science Citation Index* mintegy 3800 folyóiratot figyel, a számítógépes *Scisearch* adatbázis pedig ezeket továbbiakkal kiegészítve mintegy 4500 folyóiratot és évi mintegy 1400 többszerzős könyvet. Az összes többi folyóiratban, az összes többi könyvben... megjelenő hivatkozások indexeletlenek maradnak.)" (462)

V.GY. itt, idézett szövege első két mondatában *négy állítást* nyilatkoztat ki. Az *első két*, V.GY.-féle állítás állít valamit SZ-K.E. két, V.GY. által állított, tehát *állítólagos* állításáról (vagy: felfogásáról); míg a *harmadik és negyedik*, szorosan összetartozó V.GY.-féle állítás szerint az *első* V.GY.-féle állítás igazságát – pontosan: az *első* V.GY. által állított, tehát állítólagos SZ-K.E.-féle állítás "gyengeségét" – SZ-K.E. "maga is érzi" és *ezért* igéri "egy következő dolgozatában" *ennek* a kérdésnek az elemzését. – Látjuk, hogy V.GY. csupán a harmadik-negyedik, állítólagosan SZ-K.E.-féle ígéret-állításához fűz egy formális hivatkozást, amelynek tárgya SZ-K.E. közleménysorozatának ötödik cikke – és a ma divatos, korszerűen nagyvonalú mód szerint nem a V.GY. állítását állítólag alátámasztó *szöveg hely*, hanem a *teljes cikk*.

Innen kell – és lehet – tehát elindulnom reflexiómmal. A V.GY. által állításai alátámasztására hivatkozott cikkében SZ-K.E. *két helyen*: a [7] és a [16] számú jegyzetben és ezek kontextusában szól, előrejelző módon, 'már nem ebbe a sorozatba tartozó' következő közleménye tárgyáról. *Ezek szerint ez a tárgy*:

- ▶ 'a (folyóirat-) közlemények *dokumentáltsága*: indexelt és nem-indexelt hivatkozás-állománya', *ezen belül*
- ▶ 'a dokumentáltság *mértékének és módjának*, valamint
- ▶ a különböző mód(ok)on ténylegesen hivatkozott ismeretforrások *indexeltségének ... tényszerűen hasonlóképp még senki által sem vizsgált viszonya és aránya.*' (V : 85)

És a [16] számú jegyzetben:

'Ezt a jelenséget – »a *tudományos kirakat*(ba) *állítás) effektusát*« – kiemelten tárgyaljuk a [7] sz. jegyzetben előre jelzett következő közleményünkben, és néhány konkrét példán bemutatjuk annak mértékét és következményét a közlemények *indexelt*, illetve *tényleges* hivatkozás-állományának mennyiségében és arányában.' (V : 101, az eredeti kiemelésekkel.)

Mindenekelőtt emlékeztetnem kell az olvasókat – és így V.GY.-t is – arra, hogy 'indexeltség' alatt SZ-K.E. itt is, mint egész közleménysorozatában, természetesen és immár (újra) megindokoltan, kizárólagosan 'a *hivatkozottsági indexek*' által jegyzett hivatkozottságot ért.

Az olvasó most ismét olvashatja és így láthatja: SZ-K.E. *nem azt* állítja V.GY. által bizonyítékként citált cikkében, amit erről V.GY. állít; V.GY. – láthatóan – *nem az igazat* állítja SZ-K.E.-nek a saját következő közleménye tárgyát és motivációját illető állításáról. V.GY. *harmadik és negyedik* – egy formális hivatkozással formálisan, látszólag alátámasztott – *állítás*a, látható *valótlan*sága következtében immár *nem támasztja alá* első és második állítása igazságát.

Ez azonban még csupán a kezdet. SZ-K.E.-nek ebben a V.GY. által a *maga bizonyítékként* hivatkozott közleményében, az előbb már említett 85. oldalon, olvashatunk egy olyan – V.GY. által teljesen figyelmen kívül hagyott – SZ-K.E.-féle állítást, amely *egymaga megcáfolja, hamis állítássá minősíti* V.GY. *második* állítását:

'rögzítenünk kell, hogy a nem-indexelt eponimikus hivatkozottság jelenségének még oly alapos vizsgálata *sem jelenti* a nem-indexelt hivatkozottság *teljes körű* vizsgálatát, és így *nem eredményezi* az utóbbi *teljes* megismerését, lévén az utóbbi szakirodalmi jelenség fogalma *tágabb körű* az előbbi fogalmánál.' (V : 85)

Ez azonban *nem* (csak) a "cikksorozat" *végén* előadott bölcsekedés. SZ-K.E. ugyanis már közleménysorozatának *első cikkében* gondos pontossággal megírta a figyelmes(en) olvasók számára, hogy az indexelt folyóiratok hivatkozás-állományának *nem-indexelt* része *nem csak* az eponimikus hivatkozatokból áll, hanem hasonlóképpen *nem-indexelt*ek az

ugyan konkrétan, de csupán *közvetve* történt hivatkozások: a *közvetett hivatkozatok* is. Megírta, hogy: 'A nem-indexelt hivatkozottság *fajtái* (!) közül' ez a 'kettő igényel vizsgálatot és vizsgálható'. (I : 524) Megírta és megindokolta, hogy miért volt *kénytelen ebben* – az ún. "Ortega-hipotézis" szakirodalmi esetehez kapcsolódó – vizsgálatában 'a nem-indexelt hivatkozottság szakirodalmi jelenségét is csupán az eponimiák 1.41 pontban jelzett problémájára' *korlátozni*. (I : 524–526, p. 526, az eredeti kiemelésekkel.)

Sajnálatos, hogy V.G.Y. nem tartozik a figyelmes(en) olvasók közé. Sajnálatos, hogy harmadik és negyedik állítása után íme most már *második* állítása is *igazoltnan hamis* állításnak bizonyult, amely *valótlan*ságot állít SZ-K.E. felfogásáról és valódi állításairól.

Mindezek után is áll azonban még V.G.Y. *első* állítása, amely szerint "Sz.-K.E. cikksorozatában végig azonosítja a formális hivatkozottságot az indexelt hivatkozottsággal"; és választ kíván V.G.Y. ugyan "csak egészen dióhéjban" és szerinte túl korán, de azért íme mégiscsak kifejtett, erre vonatkozó "cáfolata". Ennek a dióhéjnyi "cáfolatnak" *egyetlen, totális-mennyiségi szempontú érv* a lényege: az, a mindenkori (és így természetesen SZ-K.E. által is) tudott tény, hogy a hivatkozottsági indexek látóhatára nem terjed ki az egész szakirodalomra, hogy a hivatkozottsági indexek nem veszik számba, nem indexelik az egész szakirodalom *minden formális* hivatkozását. Ebből a tudott tényből következik V.G.Y. "cáfolata", amely szerint: van tehát a szakirodalomnak olyan része, amelyben a formális hivatkozatok "nem indexeltek" a hivatkozottsági indexek által, ezért a formális hivatkozottság *nem azonos* az indexelt hivatkozottsággal – és ezzel a kettőt cikksorozatában végig azonosító SZ-K.E. e lépésének hibás volta "dióhéjban" be van bizonyítva.

Ez a "cáfolat" azonban *nem cáfolja meg* SZ-K.E. szóban forgó lépésének helyes voltát. SZ-K.E. ugyanis cikksorozatában egy olyan vizsgálatáról számolt be, amely *nem az egész* szakirodalomra irányult, hanem csak *két* olyan fizikai *folyóíratra*, amelyet a hivatkozottsági indexek "figyelnek": indexelnek. És SZ-K.E. *nem azt* vizsgálta, hogy mekkora az egész szakirodalomnak az a része, amely *kívül esik* a hivatkozottsági indexek látóhatarán és ezért nem-indexelt, hanem *azt*, hogy mekkora e két indexelt folyóiratban publikált közlemények hivatkozás-állományának az a *nem-formális* hivatkozatokból álló *eponimikus* része, amelyet a két folyóiratot "figyelő" és az azokban található formális hivatkozatok *mind* számba vevő hivatkozottsági indexek az eponimikus hivatkozatok *nem-formális* volta miatt figyelmen kívül hagynak: *nem indexelnek*. SZ-K.E. vizsgálatával azt igazolta, hogy bár a két folyóirat indexelt, és formális hivatkozatai így természetesen indexeltek, ezeken kívül léteznek még a folyóirat közleményeiben *nem-formális* és ezért *nem-indexelt* hivatkozatok is, amelyek két fő típusa közül az ebben a vizsgálatában általa vizsgált *eponimikus* hivatkozatok két tudó-

mánytörténeti korszakban mérve állandóan tekintélyes részét képezik a közlemények összes hivatkozásainak.

V.G.Y. "cáfolatával" tehát – láthatóan – nem az a baj, hogy "dióhéjnyi" és szerinte korai, hanem az, hogy ez a "cáfolat" *mást cáfol*, mint amit SZ-K.E. (vizsgálata eredményeként) állít, *másról beszél* (ismét), mint amiről SZ-K.E. "egész cikksorozatában" szól. Ennek megállapítása és igazolása azonban most már kevés: tartozom az olvasónak azzal, hogy V.G.Y. "cáfolatát", annak vélt igazságát *meg is cáfoljam* – olyan módon, hogy a V.G.Y. által kifogásolt lépésem helyességét bebizonyítom. A figyelmes olvasó számára ezt *verbális* módszerrel teszem meg:

► A hivatkozottsági indexek indexelik a *látóhatárukon belül* lévő szakirodalomban található *minden formális* hivatkozatot és csak azokat – ha tehát egy folyóirat *belül van* a hivatkozottsági indexek látóhatarán, akkor a benne található *minden formális* hivatkozatot (és csak az) *indexelt* a hivatkozottsági indexek és így SZ-K.E. vizsgálata szempontjából – SZ-K.E. vizsgálatának *mindkét forrás-folyóirata* (a Physical Review és a Journal of the Optical Society of America) *belül van* a hivatkozottsági indexek látóhatarán, és így a hivatkozottsági indexek a két forrás-folyóiratban található *minden formális* hivatkozatot (és csak azt) *indexelnek*, ezért a két forrás-folyóiratban található *minden formális* hivatkozatot (és csak az) *indexelt* a hivatkozottsági indexek és így SZ-K.E. vizsgálatának szempontjából – mivel tehát SZ-K.E. *vizsgálati anyagában minden formális hivatkozatot (és csak az) indexelt*, SZ-K.E. *vizsgálatának keretei között "a formális hivatkozottság" igenis azonos* "az indexelt hivatkozottsággal"! – quod erat demonstrandum.

A bizonyítás-cáfolás verbális szintje a terminusok aggályosan gondos értelmezését és a fogalmak precízen pontos kezelését kívánja meg. V.G.Y. tanulmányában ezek a kívánalmak láthatóan nem teljesülnek. Ez a tény arra kényszerít, hogy a biztos megértés érdekében V.G.Y. igaztalan "cáfolatának" cáfolatát *formalizált-grafikus* módszerrel is megadjam. Erre az általam kissé módosított – a köreit 'négyszögesített' – Venn-diagram módszerét tartom alkalmasnak, és alkalmazásával, az 1. ábrán mutatom be a mondottakat.

Az ábráról leolvasható, hogy

Ax = az egész szakirodalom minden formális hivatkozata,

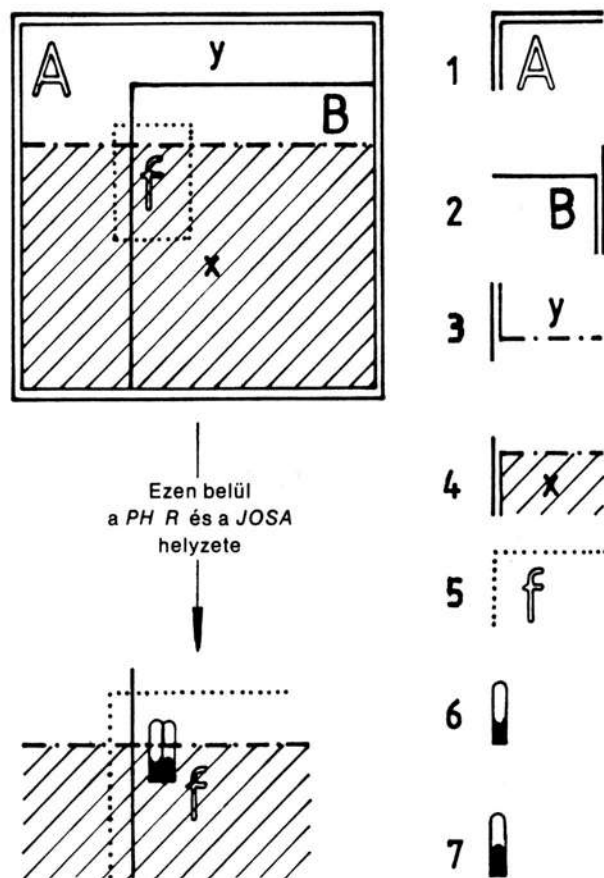
Bx = a hivatkozottsági indexek által számba vett szakirodalom minden formális hivatkozata,

Ay = az egész szakirodalom minden nem-formális hivatkozata,

By = a hivatkozottsági indexek által számba vett szakirodalom minden nem-formális hivatkozata,

valamint, hogy

$$A = Ax + Ay \text{ és } B = Bx + By \text{ és } f = fx + fy.$$

Jelmagyarázat: 1 – az egész szakirodalom, 2 – a hivatkozottsági indexek látóhatára, 3 – nem-formális hivatkozatok, 4 – formális hivatkozatok, 5 – a fizikai szakirodalom, 6 – The Physical Journal (PH R), 7 – Journal of the Optical Society of America (JOSA).

1. ábra A szakirodalom és a hivatkozatok megoszlása a hivatkozottsági indexek szerinti indexeltség szempontjából

Ezek után

SZ-K.E. tézise: $B \neq B_x$, hanem $B = B_x + B_y$.

V.G.Y. "cáfolata": $x \neq B_x$, hiszen $x = B_x + (x - B_x)$.

Látható: a "cáfolat" nem cáfolata a tézisnek.

Bevezetve a következő jelöléseket

y_1 = az eponimikus hivatkozatok,

y_2 = a közvetett hivatkozatok,

SZ-K.E. vizsgálatának forrás-anyaga

$B_{PHR} y_1$ és $B_{JOSA} y_2$

a különböző megfigyelési időpontokban.

Ebből azonban nem következik az, amivel V.G.Y.

második állításában vádolja SZ-K.E.-t, hiszen

$y \neq y_1$, hanem $y = y_1 + y_2$,

vagyis a nem-indexelt hivatkozottság nem azonos az eponimikus hivatkozottsággal – ahogy azt SZ-K.E. egyértelműen leszögezte (I : 524, V : 85).

Eppen ezért, logikus módon – és nem "gyengeségét érezve" – SZ-K.E. előre jelzett következő közleményében a mindedig (szintén) még senki által sem vizsgált fenti y_2 tényezőt fogja kimutatni néhány

erre alkalmas, elemzett szakirodalmi közlemény példáján. Pontosabban: be fogja mutatni néhány elemzett közlemény valódi dokumentáltságát: teljes hivatkozás-állományát, és ennek belső megoszlását a fenti tényezők szerint [5]. Vagyis formalizálva:

$$h = x + y_1 + y_2$$

ahol h = a közlemény teljes hivatkozás-állománya.

(E) Összefoglalás

Válas György legutóbbi tanulmányában [1] "az alapkérdésben": az eponimikus hivatkozatok és hivatkozottság jelenségének fontossága és elterjedt volta tekintetében kinyilvánított "egyértelmű" után két dologra vállalkozott. Először kritikát gyakorolt SZ-K.E.-nek egész "cikksorozatában" megnyilvánuló hivatkozottság-felfogása és annak néhány fogalma felett, majd másodszorra igazolni kívánta, hogy "az eponimikus hivatkozottság" is indexelt, csak nem a hivatkozottsági indexekben, hanem a számítógépes bibliográfiai adatbázisokban; sőt azt is, hogy "az eponimikus hivatkozottság indexeltségi foka valószínűleg nem kisebb, esetleg még nagyobb is, mint a formális hivatkozottság indexeltségi foka". (469)

Válas György tanulmányában felhívta a figyelmet arra, hogy a számítógépes szakirodalmi adatbázisok négy adatmezőjében sok az eponímia, és bemutatta, hogy a közlemények adatbázisbeli deskriptorai között igen sok eponimikus kifejezés található. Ezeket az eponimikus deskriptorokat Válas eponimikus hivatkozatoknak tekintette, és feltételezte, hogy ezek nincsenek indexelve a hivatkozottsági indexekben. Ezért munkája konklúziójaként javasolta a hivatkozottsági indexekben indexelt "formális" és a számítógépes adatbázisokban (így) "indexelt" eponimikus hivatkozatok együttes felhasználását a hivatkozottsági vizsgálatokban, illetve az előbbi adatok kiegészítését az utóbbi adatokkal.

Száva-Kováts Endre ebben a tanulmányában igazolja, hogy Válas György kritikája nem helytálló: alaptalan és hibás, és a legtöbbször a fogalmak pongyolán pontatlan kezelésén alapul. A Válas-féle javaslat helyességét azzal cáfolja, hogy feltárja az eponimikus kifejezések hivatkozottságának a szakirodalomban ma ténylegesen jelen lévő, a hivatkozottsági indexek által indexelt és nem indexelt formáit: konkrét példákkal bemutatja szakirodalmi hivatkozottságuk valóságos, a hivatkozottsági indexek által indexelt és nem-indexelt forma-típusait. Kimutatja, hogy ezeknek a valóságos, a szakirodalomban (és nem az adatbázisok deskriptorai között) ténylegesen létező hivatkozottsági forma-típusoknak a döntő többségében a Válas-féle javaslat követése módszeres hibához: számbavételi halmozódáshoz vezet. Válas javaslatával, saját konklúzió kijelentésének megfelelően, valóban "továblépett" Száva-Kováts vizsgálatán és annak konklúzióján, ez a továbblépés azonban téves irányban, hibásan történt.

A számítógépes bibliográfiai adatbázisok eponimikus deskriptorai *nem* szakirodalmi hivatkozatok, és a Válas-féle javaslat mint módszer alkalmazása elméletileg és gyakorlatilag *tévűt*.

A Válas György által munkája konklúziójaként javasolt módszer alkalmazása *nem orvosolná* a hivatkozottsági indexek adatain *alapuló* és azokra *korlátozódó*, ma általános 'tudománymérési' hivatkozottsági vizsgálatok eredményeinek *egyoldalúan nem-reális* – mert csak a *formális* hivatkozottságot kimutató – *voltát*, csupán egy másik irányban és elméletileg sem egyértelmű módon *torzítaná el* ezeknek a tudománymérési eredményeknek jelenlegi, korlátozandó érvényességű, de elméletileg egyértelmű értelmét.

Jegyzetek és hivatkozások

- [1] VÁLAS Gy.: Az indexelt eponimikus hivatkozottság. = TMT, 38, 1991, 461–469.
- [2] COLE, J. R.–COLE, S.: The Ortega Hypothesis. Citation analysis suggests that only a few scientists contribute to scientific progress. = Science, 178, 1972, 368–375.
GOUDSMIT, S. A.: (Letter.) = Science, 183, 1974, 28.
McGERVEY, J. D.: (Letter.) = Science, 183, 1974, 28, 30–31.
- YAES, R. J.: (Letter.) = Science 183, 1974, 31–32.
COLE, J. R.–COLE, S.: (Reply.) = Science, 183, 1974, 32–33.
- [3] A mai magyar szaknyelvben – sajnálatos módon – *hivatkozat* és *hivatkozottság* helyett a minden szempontból hibás "idézet" és "idézettség" terminusok uralkodnak, mindenekeelőtt a 'tudománymetria' képviselőinek köszönhetően. – L. ezzel kapcsolatban NOVÁK, I.: Terminológiai zűrzavar a hivatkozások körül. = TMT, 29, 1982, 451–452.
- [4] Ez ugyanis távolról sem minden esetben valósul meg. Emellett egyáltalán nem ritka az *ellenkező* eset sem: amikor a forrásközlemény szövegében olvasható, a hivatkozottsági indexek által nem indexelt eponimikus kifejezés *nem válik* deskriptorrá a számítógépes adatbázis(ok)ban; elsősorban a levezetésekben használt *matematikai* eponimiák esetében. Nem valószínű továbbá, hogy a *15-nél több* I. rendű nem-indexelt eponimiát tartalmazó közlemények minden egyes eponimiája deskriptorrá válik az adatbázisokban. Ezekben az esetekben a közleményekben olvasható eponimikus kifejezések V.GY. fogalmi szerint is "nem indexeltek".
- [5] A közlemények hivatkozás-állományának szerkezeti megoszlása, és ennek *alapja*: a *hivatkozások osztályozása*, az itt és most így: csupán egyetlen szempontból jelzetté sokkal bonyolultabb probléma. A kérdéssel a maga helyén: már többször előre jelzett következő közleményemben foglalkozom majd érdemben.

Könyvtártörténeti, könyvmuzeológiai szak

Az **ELTE Bölcsészettudományi Kara** az 1992/93. tanévre posztgraduális képzés keretében könyvtártörténeti, könyvmuzeológiai szakra felvételt hirdet.

A szak célja olyan szakemberek képzése, akik a történeti gyűjteménnyel rendelkező nagykönyvtárakban (nemzeti könyvtár, egyetemi könyvtárak, szakkönyvtárak stb.), egyházi gyűjteményekben, nagy múltú iskolai könyvtárakban, megyei és városi könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben és egyéb muzeális gyűjteményekben képesek

- ▶ a kódexekkel, egyéb régi és modern tudományos és irodalmi értékű kéziratokkal,
- ▶ ősnymtatványokkal, a régi magyar könyvekkel, az antikvákkal s az egyéb régi és ritka könyvekkel,
- ▶ a kötet-történeti és könyvművészeti szempontból értékes kiadványokkal való foglalkozásra;
- ▶ ezek szakszerű könyvtári és bibliográfiai feltárására, könyvegészségügyi és restaurálási problémáiknak szakszerű intézésére,
- ▶ az ilyen művekből álló gyűjtemények szervezésére, irányítására és kezelésére; s végül
- ▶ e területeken önálló kutatómunka, tudományos tevékenység végzésére.

A képzés 2 éves, posztgraduális. A szakot egyetemi végzettséggel és többévi gyakorlattal rendelkezők vehetik fel: latin nyelvtudás kívánatos. A végzők "*könyvtörténész, könyvmuzeológus*" elnevezésű oklevelet kapnak. Azok a jelentkezők, akiket munkahelyük javasol, a felvételnél előnyben részesülnek. A képzés az ELTE Bölcsészettudományi Kara Könyvtártudományi Tanszékének keretében *levelező tagozaton* történik, külső szakemberek bevonásával.

Jelentkezési határidő: 1992. május 15. A jelentkezés az egyetemi felvételi vizsgákra való jelentkezéshez használt úrlapon történik; ehhez a jelentkező önéletrajza, az egyetemi végzettséget tanúsító oklevél (vagy másolata) és a munkahely javaslata csatolandó. A jelentkezési iratok az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Dékán Hivatalának Levelező Tagozatára küldendők:

1052 Budapest, Piarista köz 1.

A jelentkezőket a Könyvtártudományi Tanszék 1992. június végén–július elején felvételi beszélgetésre hívja be; az időpontról az egyetem kb. két héttel korábban értesíti őket.